

»Jag var fast i ett slavkontrakt«

När psykologen Natalia Buffa ville byta jobb hamnade hon i en rävsax. Hon hade skrivit på ett avtal om att stanna hos arbetsgivaren i minst sex år – i annat fall skulle hon tvingas betala över tvåhundra-tusen kronor för en utbildning som arbetsgivaren bekostat.

Text och bild Lennart Kriisa

Natalia Buffa arbetade som psykolog i Borås när hon ville flytta till Stockholm. Hon nappade på en ledig psykologtjänst på Stockholms centrum för ätstörningar, som ingår i Stockholms läns landsting.

– Jag lockades av patientgruppen, just ätstörningar är ett utmanande område inom psykologin, berättar hon.

Efter ett par månader fick hon ett erbjudande av sin chef att gå en utbildning. Natalia Buffa valde att söka till psykoterapeutprogrammet på Ersta Sköndal. Hon skulle behöva vara borta från jobbet varje tisdag under de närmaste tre åren, arbetsgivaren skulle stå för kursavgiften och fortsätta betala full lön. Men det fanns en hake. Natalia Buffa uppmanades att skriva på ett avtal om återbetalningsskyldighet.

Villkoren gjorde henne bekymrad. Under de närmaste sex åren skulle hon vara ekonomiskt bunden till arbetsplatsen. Om hon ville byta jobb under utbildningstiden skulle hon behöva ersätta arbetsgivaren för kurskostnaden, till den räknades både kursavgiften och lönen under studieledigheten. Först tre år efter avslutad utbildning skulle återbetalningsskyldigheten upphöra.

– Min chef sa åt mig att avtalet förmodligen bara var moraliskt bindande. Då kändes det lite lättare

att skriva på, dessutom trivdes jag på arbetsplatsen och trodde att jag skulle arbeta kvar där under många år, säger Natalia Buffa.

Hon blev antagen till den psykodynamiska inriktningen men ledningen tyckte att hon i stället borde ha valt den familjeterapeutiska. Natalia Buffa meddelade skolan och bytte inriktning.

Ett år senare hade stämningen på arbetsplatsen förändrats. Chefer kom och gick, personalen vantrivdes.

– Minst hälften av de anställda sa upp sig och jag ville inte heller vara kvar, säger Natalia Buffa.

Hon sökte en tjänst på Bup Solna. Redan under anställningsintervjun kände hon att det var rätt arbetsplats.

– Stämningen var varm och chefen verkade jättebra.

Lönen fick hon inte förhandla eftersom det var en fortsatt anställning inom landstinget. Men någon återbetalningsskyldighet skulle knappast bli aktuell, meddelade chefen under intervjun.

Efter att hon sagt upp sig kom ett mejl från personalchefen på Stockholms centrum för ätstörningar.

»Du har skrivit på en ökning innan du började din utbildning. Jag har skickat upp denna till löne så att de kan dra på lönen.«

Natalia Buffa blev kallsvettig och undrade hur hon skulle ha råd att betala. Enligt avtalet skulle återbetalningstiden delas upp på tolv månader från sista anställningsdagen.

– Jag är ensamstående med barn och skulle inte ha en chans att klara räkningarna.

Hon berättade om läget för sina kollegor på arbetsplatsen. En av läkarna reagerade kraftigt.

– Han gick till chefen och förklarade att han skulle säga upp sig omedelbart, eftersom han hade ett likadant avtal. Då blev ledningen väldigt stressad, säger Natalia Buffa.

I december förra året kom ett nytt mejl från personalchefen.

»Det har nu visat sig att denna juridiskt godkända ökning tolkats på olika sätt av oss chefer. Vilket gör att vi inte kan använda oss av nuvarande ökning i nuläget. De ökonomiska ökningarna som skrivits på fram till idag kommer att rivas.«

Natalia Buffa läste mejlet flera gånger och minns lättningen. Sedan årsskiftet arbetar hon på Bup Solna. Hon går kvar på psykoterapeututbildningen, fast utan krav på återbetalningsskyldighet.

– Nu är jag på en riktigt bra arbetsplats, med en chef som lyssnar på de anställda. Jag stannar här för att jag trivs och utvecklas, inte för

UTBILDNINGSKONTRAKT

Det finns inga rättsliga hinder mot att teckna ett avtal som innebär återbetalningsskyldighet om en anställd lämnar anställningen i förtid. För denna typ av överenskommelser gäller avtalslagen. En allmän utgångspunkt i svensk rätt är att avtalsfrihet råder.

»Prata med oss först«

Carl-Axel Holmberg, förhandlingschef på Psykologförbundet, tycker att psykologer ska undvika avtal om återbetalningsskyldighet.

– Vi bedömer att avtalen oftast är bindande, säger han.

På Psykologförbundet är utbildningsavtalen kända sedan lång tid. Oroliga medlemmar ringer och undrar hur de ska ta sig ur den ekonomiska fällan.

– Vi kan hjälpa dem att försöka förhandla sig ur avtalen, men det är inte enkelt. Avtalen är frivilliga och därmed oftast rättsligt bindande, säger Carl-Axel Holmberg och råder psykologer att kontakta förbundet innan de skriver på.

Samtidigt är han kritisk till att arbetsgivaren »naglar fast« arbetstagarna genom den här typen av avtal.

– Att behålla anställda med ekonomiska hot är knappast en vettig personalpolitik. Dessutom är det en vinst för arbetsgivaren så fort utbildningen startar, den anställda börjar ju tillämpa sina nyvunna kunskaper direkt. Då förstår jag inte varför återbetalningsskyldigheten ska sträcka sig flera år efter utbildningen, säger han.

CARL-AXEL HOLMBERG

Pia Sondell, ansvarig för kompetensutveckling inom Stockholm läns landsting, tycker det är rimligt att arbetsgivaren kan kräva återbetalning, även om det inte är klart hur avtalen för psykologerna kommer att se ut framöver.

– Vi lägger ner stora summor på kompetensutveckling och vill få något tillbaka. Det är ju ingen fördel för oss att en psykolog säger upp sig direkt efter avslutad utbildning och går till primärvården för att få upp lönen, säger hon.

Carl-Axel Holmberg tycker att arbetsgivaren ska ta sig en ny funderare.

– Att den som fått kompetensutveckling försvinner är en risk, men det är väl en större risk att behålla anställda utan kompetensutveckling.

● Lennart Kriisa

att det finns ett kontrakt som håller mig kvar.

Christel Ström Nordlander, personalchef på Stockholms centrum för ätstörningar, säger att hon är nöjd med att avtalet revs, men medger att tanken var att kräva en återbetalning.

– Avtalet hade aldrig ställts på sin spets innan Natalia sa upp sig. En del

trodde att det bara vara moraliskt bindande, men när vi gick vidare och lät landstingets HR-avdelning titta på avtalet, fick vi besked om att det var rättsligt bindande.

Natalia Buffa kommer att vara försiktigare med sin namnteckning i framtiden.

– Jag vill aldrig mer fastna i ett slavkontrakt, säger hon. ●